Нечипорук Н. В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування;
Сагайдак А. І.,
здобувач першого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»;
Національна академія статистики, обліку та аудиту (м. Київ)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ РЕЗЕРВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У процесі управління суб'єктом господарювання ключову роль, особливо для зовнішніх користувачів інформації, відіграють фінансові показники, що відображають фінансовий стан і результати діяльності компанії. Водночас сучасні інструменти інформаційного забезпечення управлінських рішень не можна вважати повністю ефективними. На думку науковців [1, 2], ці засоби виявилися неспроможними передбачити настання глобальної фінансово-економічної кризи, а в деяких випадках, зокрема за умови використання альтернативних підходів до фінансової звітності, навіть частково сприяли її виникненню. Резерви капіталу виступають важливим показником фінансової стабільності підприємства. Їхнє формування часто пов'язане з додатковими витратами, які власники компаній не завжди готові приймати. Як наслідок, здебільшого створюються лише ті резерви, що прямо передбачені чинними нормативно-правовими вимогами. Відтак імперативний підхід до резервування залишається складовою частиною більш загальної проблеми – недостатньої ефективності механізмів захисту та страхування капіталу.

Реформування облікової системи згідно з положеннями Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) призвело до появи в обліковій практиці значної кількості нових термінів, тлумачення яких серед науковців досі не є однозначним. Це, зокрема, стосується поняття резервів, сутність яких залишається предметом дискусій [1, с. 139].

При адаптації міжнародних принципів обліку резервів не було враховано сучасного стану національної економіки та особливостей функціонування вітчизняних підприємств. Надмірне орієнтування на закордонний досвід призвело до прямого запозичення окремих норм та підходів, що унеможливило повноцінне врахування специфіки вітчизняної облікової практики.

Система нормативно-правового регулювання обліку резервів на підприємстві охоплює три рівні:

- законодавчі акти, що регулюють господарські операції зі створення резервів;
- нормативні акти, які визначають порядок їх обліку та розкриття у фінансовій звітності;

- внутрішні регламенти підприємств, що встановлюють порядок формування, використання і відображення резервів у системі бухгалтерського обліку [2, с. 59].

Проведений аналіз чинного законодавства з питань обліку резервів, виявив наявність окремих розбіжностей між НП(С)БО та МСФЗ. Зокрема, в міжнародній практиці не передбачено спеціального нормативного документа, який би окремо регламентував порядок обліку резерву сумнівних боргів щодо поточної дебіторської заборгованості.

Відмінності між національними та міжнародними підходами до організації та методики обліку резерву сумнівних боргів виявляються за такими критеріями, як визнання, оцінка, припинення визнання, тлумачення поняття резерву та методи його обчислення.

Відповідно до НП(С)БО 10, розмір резерву сумнівних боргів визначається з урахуванням платоспроможності окремих дебіторів, питомої ваги безнадійної заборгованості у структурі чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг на умовах відстроченого платежу, а також на основі класифікації дебіторської заборгованості за строками її погашення [3].

У МСФЗ, натомість, відсутні методи розрахунку розміру резерву сумнівних боргів.

Податковий кодекс України суттєво впливає на діяльність вітчизняних підприємств та умови їх функціонування. Формування резервів зазвичай супроводжується визнанням і відображенням у бухгалтерському обліку витрат, які безпосередньо впливають як на фінансовий результат до оподаткування, так і на базу оподаткування податком на прибуток. Це створює можливість для малих і середніх підприємств, зменшувати податкове навантаження на свою господарську діяльність. Оскільки для суб'єктів малого та середнього підприємництва об'єктом оподаткування податком на прибуток є фінансовий результат, визначений за даними бухгалтерського обліку. Водночас великі підприємства, а також середні, які добровільно здійснюють формування резервів, повинні додатково коригувати бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування на податкові різниці, які виникають при створенні та використанні забезпечень на майбутні витрати, а також при формуванні резерву сумнівних боргів.

Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю звільнені від обов'язку обов'язкового формування резервного капіталу. Такий вид капіталу підлягає створенню лише у разі, якщо підприємство має намір викупити частку у статутному капіталі без зменшення його загального розміру. У такій ситуації товариство зобов'язане сформувати резерв у розмірі вартості відповідної частки. Водночас кошти резервного капіталу не можуть бути використані для виплат на користь учасників товариства. В усіх інших випадках створення та поповнення резервного капіталу не є обов'язковим і може регулюватися окремими положеннями статуту. Формування резервного капіталу акціонерних товариств є обов'язковим у розмірі не менше ніж 15% від статутного капіталу. Це здійснюється шляхом щорічних відрахувань з чистого прибутку або за рахунок

нерозподіленого прибутку. До моменту досягнення визначеного обсягу резерву сума щорічних відрахувань не може бути меншою за 5% чистого прибутку товариства за відповідний звітний рік. Головне призначення резервного капіталу – це покриття можливих збитків, а також здійснення виплат дивідендів за привілейованими акціями [4].

На основі проведеного огляд законодавчої бази, яка стосуються формування та обліку резервів капіталу, пропонуємо наступні рівні нормативного регулювання обліку резервів, зокрема:

- **міжнародний рівень** – регламентування обліку резервів капіталу відповідно до вимог міжнародних стандартів;
- **державний рівень** – регулювання з боку вітчизняного законодавства та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку;
- **рівень** підприємств – регулювання обліку резервів на рівні окремого суб'єкта господарювання відповідно до його облікової політики.

Таким чином, за результатами проведеного огляду нормативно-правових актів, які регламентують формування, списання та облікове відображення резервів встановлено існування імперативів трьох рівнів – міжнародного, державному та рівня підприємства.

Список використаних джерел

1. Демська, Ю.В. Аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання обліку резервів підприємства. *Збірник наукових праць «Економічний простір».* Дніпропетровськ. 2014. №84. С. 139-149.
2. Верига Ю.А. Орищенко, М.М. Резервування капіталу: облік, аудит та звітність: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 177 с.
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. №237. URL: https://cutt.ly/qHqbtFh (дата звернення 20.03.25).
4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: https://cutt.ly/jHrpcQ3 (дата зверення 20.03.25)